

Openingswoord Joost van Bodegom, voorzitter Stichting Herdenking 15 Augustus 1945 in Tweede Kamer 2009



Nationale Herdenking
15 augustus 1945

Welkom mevrouw de voorzitter, dames en heren,
Veertien augustus. Een belangrijke dag voor Indische Nederlanders. Wanneer kan je zo maar van gedachten wisselen met onder meer de twee belangrijkste parlementariërs van ons land, de voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer? Dat had wellicht meteen na de oorlog al gemoeten. In 1946, toen al zo velen van ons naar Nederland waren gekomen.

Dat is helaas niet gebeurd en erger, we hebben er jaren op moeten wachten. Dat valt naar mijn smaak niemand anders te verwijten, als dat al moet, dan onszelf. Maar wie van ons dacht in die eerste jaren over herdenken? Iedereen had de handen vol aan zichzelf en zijn gezin.

De oorlog, ja, maar het feit dat we al gauw doorkregen dat we nooit meer het vooroorlogse leven in dat prachtige land op zouden kunnen pakken, maakte de meesten van ons machteloos. Soeda, laat maar. Wie had in die eerste jaren een flauw vermoeden hoe je om moet gaan met een oorlog die bij velen doordrong, als je het had overleefd, tot in alle vezels van je lichaam en soms, nog erger, je geest. We zijn pas laat wakker geworden, door schade en schande iets wijzer. Uiteindelijk hebben we zelf de initiatieven genomen die hebben geleid tot het Indische herdenken. Hier in Den Haag, maar gelukkig ook op veel andere plaatsen in het land. De oprichting van het Indisch monument heeft er aan bij kunnen dragen dat wij jaarlijks op gepaste wijze eer kunnen betonen aan hen die de tocht naar Nederland nooit hebben kunnen maken.

Op veertien augustus kunnen wij ons in alle rust voorbereiden op de dag van morgen. En dat nog wel enkele uren in het kloppend hart van onze democratie, waar ons ieder jaar weer een hartelijke ontvangst ten deel valt en bovendien een doorwrochte toespraak van de Kamervoorzitter. Elk jaar zijn wij getroffen door uw persoonlijke betrokkenheid. Wij zijn u daarvoor dankbaar. Dat doet ons goed en daarom hechten wij aan dit uur, waarin onze gedachten teruggaan naar dat bijzondere land, dat ons nog steeds zo dierbaar is. Waar we ondanks alle ellende en ook de kritiek die we op de vooroorlogse Indische maatschappij zeker hebben, dagelijks een loflied op zouden willen zingen. Maar woorden schieten vaak tekort. Zeker als we dat zelf doen. Een nuchtere verwoording van een “deskundige buitenstaander” lijkt beter.

Daarom laat ik nu liever een ander aan het woord over ons Indië, dat zo’n wezenlijke bijdrage heeft kunnen leveren aan de ontwikkeling van Nederland.

De volgende woorden werden in 1913 uitgesproken door de professor Cornelis van Vollenhoven, hoogleraar in Leiden en Indië kenner:



“Bloei van Indië trekt bloei van Nederland na zich. Niet-natuurlijk- alsof onze gansche herleving uitsluitend aan de Oost te danken ware. Maar het is, telkens en telkens weer, Indië geweest- beseffen wij het wel genoeg?-, dat ons uit een ziektecrisis ophaalde of na ziekte over het doode punt heenbracht; zooals het de Republiek heeft helpen groot maken, zooals het den val in de achttiende eeuw heeft helpen breken, zooals het met honderden miljoenen eerst onze hoofdigheid jegens België heeft bekostigd, later ons aan sporen en kanalen geholpen, het afschaffen van de slavernij in de West betaald, onze scheepvaart en scheepsbouw op gang gebracht, onzen geestelijke gezichtskring honderdvoudig verruimd. Realiseert men zich dat alles voldoende? Zonder het geld van Indië geen Waterweg en geen herleefd Rotterdam, en allicht geen herleefde werven; zonder Indië zouden talloze families, die nu in goede ambten of welstand zitten, bloemist of dorpsonderwijzer of commissaris van politie zijn gebleven; zonder mannen uit Indië ware ook de kring onzer ministers, onzer financiers, hoogleeraren, auteurs, plantkundigen, en ware onze roep naar buiten- “Java en de Staalmeesters”- gedecimeerd”.

Waarom deed het afscheid van Indië de meesten zo'n pijn? Daar zijn een groot aantal antwoorden op te geven. Omdat we ermee vergroeid waren, er net zo'n vreselijke tijd achter de rug hadden, we er geen behoorlijk afscheid van hebben kunnen nemen, alles kwijt waren geraakt, het zo plotseling kwam, we er onze geliefde doden achter moesten laten en veel vrienden en kennissen. Daarbovenop kwam dan nog het onbegrip van vele Hollanders, de goeden niet te na gesproken natuurlijk. Maar de meesten hebben nooit kunnen bevroeden wat Indië voor ons heeft betekend en nog betekent.

Goed, dat alles is vandaag geschiedenis die al weer zo'n zestig jaar achter ons ligt. Maar de tijd heelt niet alle wonden, helaas, hoewel de meesten van ons in Nederland een goed nieuw leven op hebben kunnen bouwen. En toch, veel vragen blijven over het verleden. Zuur is dat de feiten onomkeerbaar zijn. De geschiedenis houdt echter meestal helaas geen rekening met feiten en helemaal niet met mensen die daarvan het slachtoffer worden. Het is de socioloog P.J.Bouman geweest die doel treft met de stelling:

“De geschiedenis is slechts ten dele wetenschappelijk te benaderen. Ze speelt zich af binnen een driehoek, waarvan de hoeken heten: het absurde, het paradoxale en het tragische”. Binnen die driehoek speelt zich naar mijn mening het grootste deel van het Indische drama af.

Daarmee kan het onverklaarbare redelijk verklaard worden. Er zijn namelijk dingen in dit leven die "gewoon" gebeuren.



Onaanvaardbaar vinden nog steeds velen. Zoek de schuldigen en compenseer ons! Jawel, en wie waren de schuldigen? Ik ben daar na jaren, meen ik, achter gekomen. Niemand minder dan MEN, de vrije wereld buiten Duitsland, Italië en Japan. MEN die onverschillig, onwetend en bang de ogenschijnlijk onschuldige daden van dat drietal toeliet zonder in te grijpen. Toen kregen mensen de macht die daar niet mee om konden gaan en, nog sterker, niet om wilden gaan. Daarmee werden tientallen miljoenen medemensen de dood in gejaagd, of eenvoudig afgemaakt. Ook dat gebeurde "gewoon". Net zo "gewoon" als in Indië op 22 augustus 1935 in Pematang Siantar en Medan ene meneer Mussert voor respectievelijk 300 en 600 gasten een rede kon houden die er niet om loog, maar waarbij en waarna niemand ingreep. Hij kon in alle rust, en onder luid applaus na afloop, op een podium dat met zwartrode en oranje doeken was versierd onder meer het volgende beweren:

Dat men in Europa bezig was met de liquidatie van de Franse revolutie, waarna hij alles noemde wat hem in het huidige stelsel verkeerd leek: het parlementarisme, liberalisme, defaitisme en marxisme. De vier vijanden in Nederland: de vijf grootste politieke partijen, de Nederlandse pers, de geestelijkheid en het kapitalisme werden gehekeld. Hij vond daar gelegenheid om het Indische regeringsstelsel tegenover het Nederlandse te prijzen en stak een pluim op de hoed van de Indische pers omdat deze minder dan de Nederlandse verknocht is aan politieke partijen. Onder de naklanken van dit bezoek vond men in de plaatselijke bladen een polemiek, ingeleid door Ds. C. Mak, die zijn teleurstelling over het gehoorde uitte.

Aldus een deel van het verslag in de Kroniek 1935 van het Oostkust van Sumatra Instituut. Met de "Kwak" vloog hij vervolgens naar patria, waarmee dit onderdeel van het verslag eindigde. Welnu, niets menselijks was ook ons in Indië vreemd...

En zo heeft ook daar alles kunnen gebeuren.

West Europa van vandaag is een van de gelukkige gebieden in deze wereld waar het er op lijkt dat we iets geleerd hebben van de Tweede Wereldoorlog. Nog nooit in de geschiedenis heeft er zo lang vrede geheerst. Maar de grenzen zijn nauw en laten we met de gedachte aan de slachtoffers met elkaar er voor zorgen dat zo'n lot ons nooit meer treft en er naar streven dat het ook anderen niet meer zal treffen. Bindt de strijd aan met de onverschilligheid en leef mee met slachtoffers van oorlog en geweld dan komen we al een heel eind op de goede weg. Veertien augustus. We staan stil en herdenken de slachtoffers op deze bijzondere plek in Nederland. Mevrouw de voorzitter ik geef u graag het woord.